

Albanofobija u Srbiji

Albanofobija, odnosno anti-albanska osećanja, su široko rasprostranjena u Srbiji. Mržnja prema Albancima je najčešće povezana sa srpsko-albanskim sukobom.

Albanofobija se ogleda u negativnim stereotipima, predrasudama i diskriminaciji prema pripadnicima albanskog naroda. Albanofobija može poprimiti i oblik rasizma ukoliko je povezana sa verovanjem da su Albanci neka vrsta niže rase. Po nekima, anti-albanska osećanja se ogledaju i u korišćenju naziva *Šiptari*, slovenizovanog oblika albanskog etnonima Shqiptar, koji se usled negativne konotacije u srpskom jeziku smatra uvredljivim.

Tokom istorije, mnogi srpski intelektualci su predlagali razne anti-albanske projekte, između ostalih: Jovan Cvijić, Vaso Čubrilović, Ivo Andrić i drugi. Srpski pisac i analitičar Mirko Đorđević zaključuje: "*Pravljeno je stotine memoranduma, planova za rešenje kosovskog pitanja.*"

Kad prelistate ta rešenja, bila ona komunistička, državna ili crkvena, lako ćete primetiti da su svi ti planovi bili - rešiti kosovsko pitanje tako da Albanaca tamo nema."

ISTORIJAT

Kneževina Srbija

Počeci anti-albanske propagande u Srbiji datiraju sa kraja 19. veka i vezani su za pretenzije srpske države na teritoriji Otomanskog carstva naseljene Albancima.

Nakon srpsko-turskog rata i teritorijalnih proširenja Kneževine Srbije 1878. godine, dolazi do masovnih prisilnih iseljenja Albanaca iz novopripojenih krajeva (prvenstveno iz Topličkog okruga, nekada delimično naseljenog Albancima) i spaljivanja albanskih sela i gradskih četvrti. Iako su se mnogi srpski uglednici tada protivili izgonu albanskog stanovništva, predsednik srpske vlade Milan Piroćanac je povodom toga izjavio: "ako bismo ih ostavili ovde, zadali bi nam nevolje".

Dalji rast antialbanskih osećanja povezan je sa spoljnopolitičkim pretenzijama Kneževina Srbija zacrtanim u Načertaniju, na oblasti Kosova, zapadne Makedonije i severne Albanije, od koji su neke bile naseljene pretežno albanskim muslimanskim življem.

Srpski autori prikazuju Albance kao nasilnike i uzurpatore, potencirajući njihove zločine nad Srbima tokom Otomanskog perioda. Oni albansko stanovništvo u Novopazarskom Sandžaku, Kosovu i Makedoniji predstavljaju kao pustonosnu reku koja se izlila iz svoga korita i koju će Srbija vratiti u granice tzv. "prave Arbanije"

Kraljevina Srbija

Početak 20. veka albanofobija u Srbiji je počela veoma da narasta, usko povezana sa spoljno-političkim ciljem Kraljevine Srbije da izađe na Jadransko more (luka Drač) preko albanskih oblasti. Argumente o izlasku Srbije na more preko Albanije u to vreme su zastupali mnogi srpski političari i intelektualci. Ugledni srpski naučnik Jovan Cvijić je branio pravo Srbije na severnu Albaniju uprkos nesrpskom stanovništvu tih oblasti:

“ ...Srbija mora zbog svoje ekonomske samostalnosti dobiti pristup na Jadransko more i jedan deo arbanaske obale: bilo zauzimanjem teritorija bilo dobijanjem ekonomskih i komunikacionih prava na tu oblast. To znači, dakle, zauzimanje istina jedne etnografski strane oblasti, ali takve koja se mora zauzeti zbog osobito važnih privrednih interesa, upravo zbog životne potrebe.

Cvijić je opisivao kosovske i severne Albance kao mešance, poarbanašene Srbe, odnosno prikrivene Srbe, koji su samo mimikrijom oponašali prave Albance, čime je relativizovao njihovu etničku prednost i podupirao pretenzije srpske države na njihove oblasti. Između 1906. i 1918. je izradio seriju mapa kojima su pravdane rastuće srpske pretenzije na južne oblasti. Cvijićeve etnografske mape objavljene 1906, 1909 i 1913. godine međusobno se razlikuju i pratile su spoljno-političke potrebe srpske države. Na mapi iz 1909. značajno je smanjeno prisustvo Albanaca na Kosovu i zapadnoj Makedoniji u odnosu na prethodnu iz 1906. Na mapi iz 1913. prisustvo Albanaca je “dramatično redukovano”, čak i u Severnoj Albaniji.

Srpska propaganda je kontinuirano dehumanizovala Albance, prikazujući ih nesposobnima da upravljaju sami sobom, odnosno prikazujući ih kao divlji element koji treba biti iskorenjen. U širenju predrasuda prema Albancima prednjačio je dr. Vladan Đorđević (1844–1930), tadašnji predsednik srpske vlade. On je prikazivao Albance kao divljake koji nemaju istoriju, kao "evropske crvenokošce" "koji spavaju u drveću za koje su prikačeni repovima". On je predlagao Evropi da ne propusti priliku da “podeli ove nedisciplinovane ljude između Srbije, Grčke i Crne Gore”.

Vlada Kraljevine Srbije je stajala na gledištu da Albanci uopšte nisu narod, već izdeljena i međusobno zakrvljena plemena, bez zajedničkog jezika, pisma i vere. Smatralo se da bi tek kolonizatorskim uticajima, odnosno uključenjem Albanaca i njihovih teritorija u srpsku državu, bilo omogućeno njihovo obučavanje za civilizovan život.

Srpska štampa je širila stereotipe o Albancima kao o "divljacima" nesposobnim za samostalan državni život.

Čak i mnogi srpski naučnici su, pre nastanka nezavisne Albanije 1912. godine, pokušavali da dokažu nesposobnost Albanaca za stvaranje sopstvene države, tvrdeći da albanska plemena nemaju potrebu za državom ni sposobnost da se konstituišu u naciju te im je stoga potrebno tutorstvo.

Opet, istaknuti srpski socijaldemokrata Dimitrije Tucović u svojoj knjizi Srbija i Albanija kritički napada ovakvo gledište srpskih političara:

“Balkanicus (Stojan Protić) i D-r Vladan (Vladan Đorđević) napisali su po jednu čitavu knjigu sa očitom željom da smožde ovaj bedni arbanski narod i da dokažu njegovu nesposobnost za kulturni i nacionalan život. U cilju da dokažu da taj narod kao rasa nema smisla za kulturni i samostalan život, oni sve ono što u primitivnosti toga naroda postoji predstavljaju ne kao izraz istorijskoga stupnja na kome se on nalazi i kroz koji su svi drugi narodi prošli, već kao izraz njegove rasinske nepodobnosti za kulturni razvitak uopšte. Revnost Balkanicus-ova u potcenjivanju arbanskoga naroda kao rase ide dotle da istorijsku ulogu Skender-bega pripisuje njegovu poreklu od Srpkinje Vojislave”

U osvit Prvog balkanskog rata kralj Petar I Karađorđević je 18. oktobra 1912. godine izdao proglas u kome kaže da će njegova armija doneti "slobodu, bratstvo i jednakost" ne samo Srbima već i Albancima, nakon čega je srpska vojska krenula u osvajanje Albanije, čineći nad albanskim stanovništvom brojne zločine. Tucović beleži da je šovinistička štampa u Srbiji „mesečima i godinama rasprostirala o arbanaskom narodu tendenciozna mišljenja“¹, izazivajući kod srpskog naroda „mržnju prema divljim Arnautima, prikrivajući kao guja noge divljaštva koja je srpska vojska prema njima počinila“ Nakon prisajedinjenja Kosova Kraljevini Srbiji, Kosovski Albanci su bili suočeni sa politikom prisilne srbizacije, koja se ogledala u zabrani korišćenja albanskog jezika, pokrštavanju, kolonizaciji i etničkom čišćenju.

Tokom perioda Kraljevine Jugoslavije, diskriminacija albanskog stanovništva je predstavljala zvaničnu politiku države. Beogradska vlada je raznim merama nastojala da izmeni etničku sliku Kosova i Metohije. Hiljade albanskih porodica je nasilno deportovano u Tursku. Istovremeno, beogradska vlada je vodila opsežan program kolonizacije Kosova, dajući prednost Srbima, a posebno bivšim vojnicima ili pripadnicima četničkih odreda.

Dr Vaso Čubrilović, srpski akademik i političar, albanska naselja slikovito opisuje kao "klin koji se duboko zario u naše zemlje. On je 1937. godine napisao memorandum za Stojadinovićevu vladu kojim predlaže rešavanje "albanskog problema" totalnim etničkim čišćenjem Kosova od Albanaca.

Čubrilović smatra da je "imperativna dužnost" države da ne dopusti da njeno važno strateško zemljište u rukama drži "nama neprijateljski i strani element". Čubrilović kritikuje dosadašnju neefikasnu srpsku kolonizaciju Kosova i predlaže efikasnije metode fizičkog izгона albanskog stanovništva. On smatra da je osnovna pogreška odgovornih činilaca bila to što su na "nemirnom i krvavom" Balkanu hteli da primene zapadne metode u rešavanju etničkih problema. Umesto toga, on predlaže rešenje problema na balkanski način:

“ Arnaute je nemoguće suzbiti samo postupnom kolonizacijom ... Jedini način i jedino sredstvo to je brutalna sila jedne organizovane državne vlasti, u čemu smo mi uvek bili iznad njih. ”

— Vaso Čubrilović

Čubrilović polazi sa stanovišta da je jedini efikasni način rešenja albanskog pitanja - "raseljavanje Arnauta u masi". On predlaže niz sredstava pristiska kojima bi došlo do masovnog iseljavanja.

Prvo je stvaranje psihoze, radi čega je potrebno naći agitatore koji će agitovati za iseljavanje. Takođe je potrebno pridobiti albansko sveštenstvo i ljude od uticaja, ili novcem ili pretnjama.

Drugo sredstvo je pritisak državnog aparata, koji treba do krajnosti da iskoristi zakone, kako bi "što više zagorčio opstanak Arnauta kod nas". U tom cilju, Čubrilović predlaže jugoslovenskoj vladi: globe, hapšenja, nemilosrdno primenjivanje svih policijskih propisa, kažnjavanje šverca, seče šuma, puštanje pasa, gonjenje na kuluk i sva "ona druga sredstva koja je u stanju da iznađe jedna praktična policija".

Pored policijskih pritiska, Čubrilović predlaže i privredne: nepriznavanje starih tapija, obustavljanje rada na katastru, nemilosrdno uterivanje poreza i svih javnih i privatnih dugova, oduzimanje državnih ispaša, opštinskih ispaša, ukidanje koncesija, poslovnih dozvola za kafane, trgovine, zanate, oduzimanje monopolskih dozvola, isterivanje iz državne, privatne i samoupravne službe, itd.

Od sanitetskih mera predlaže sledeće: prisilno izvršenje svih propisa po kućama, rušenje zidova i velikih plotova oko kuća, stroga primena veterinarskih mera koja će ometati izvođenje stoke na pijace, itd. Dr. Čubrilović takođe predlaže i verski pritisak u vidu krčenja groblja, zabrane mnogoženstva itd.

Pored državnog pritiska, Čubrilović napominje da i "privatna inicijativa" može mnogo učiniti. On predlaže da se kolonistima podeli oružje i da se na Kosovu započne četnička akcija. Dalje zagovara izazivanje sukoba Crnogoraca sa Albancima u Metohiji i lokalnih buna koje bi bile "krvavo ugušene najefikasnijim sredstvima". Pored navedenih sredstava pritiska na stanovništvo, Čubrilović predlaže još jedno sredstvo "koje je Srbija vrlo praktički upotrebila posle 1878. godine - tajno paljenje sela i arnautskih četvrti po gradovima."

Ivo Andrić, ambasador Kraljevine Jugoslavije u nacističkoj Nemačkoj, januara 1939. godine na zahtev Milana Stojadinovića izradio je projekat podele Albanije između Jugoslavije i Italije, prema kojem je Srbija trebalo da dobije Severnu Albaniju i luku Drač. Andrićev elaborat, koji nosi datum 30. I. 1939. godine, je sačinjen kao službeni "podsetnik" o albanskom pitanju za internu upotrebu u Ministarstvu inostranih poslova.

“ Podelom Albanije nestalo bi privlačnog centra za arbanasku manjinu na Kosovu, koja bi se, u novoj situaciji, lakše asimilovala. Mi bi eventualno dobili još 200.000-300.000 Arbanasa, ali su oni većinom katolici čiji odnos sa Arbanasima muslimanima nikad nije bio dobar. Pitanje iseljavanja Arbanasa muslimana u Tursku takođe bi se izvelo pod novim okolnostima, jer ne bi bilo nikakve jače akcije da se to sprečava. ”

— Ivo Andrić

Gotovo istovremeno sa Andrićevim, 3. februara 1939. se pojavljuje još jedan projekat o okupaciji i podeli Albanije, podnesen Stojadinovićevoj vladi. Reč je o projektu Ivana Vukotića, takođe visokog činovnika Ministarstva inostranih poslova, prema kojem bi Jugoslavija sa Italijom trebalo da podeli Albaniju po liniji Struga-Libražd-Elbasan-Drač, čime bi Srbija dobila preko 300 km albanske jadranske obale. Vukotić na kraju referata zaključuje da je "bolje italijanski prozor na Balkanu nego albanska kuća".

Drugi svetski rat

Tokom ratnog perioda, mržnja između Srba i Albanaca je kulminirala. U izveštaju Komande II četničkog korpusa Draži Mihajloviću četnici izjavljuju da će se boriti protiv Turaka i Albanaca do istrebljenja i da mržnja na Albance i Turke privlači čak i pristalice komunizma. Mnogi četnici su nakon amnestije u avgustu 1944. godine prišli partizanskim jedinicama, noseći sa sobom neprijateljski stav prema Albancima.

Neposredno po oslobođenju Beograda, dr. Vasa Čubrilović je 3. novembra 1944. predstavio novim vlastima svoj novi projekat pod nazivom Manjinski problem u novoj Jugoslaviji, ovoga puta predlažući iseljenje svih neslovenskih manjina iz Jugoslavije.

Čubrilović najvišem vojnom i državnom vrhu predlaže ekspatrijaciju nekoliko miliona ljudi, što bi, prema njemu, rešilo problem manjina u Jugoslaviji. On smatra da Demokratska Federativna Jugoslavija može imati mir i prosperitet samo onda, ako bude etnički čista, i ako rešenjem manjinskog pitanja "jednom za uvek" ukloni uzroke trvenjima između sebe i susednih država.

Čubrilović smatra da su se sve manjinske grupe u Jugoslaviji (Nemci, Mađari, Albanci, Italijani, Rumuni) same odrekle svojih građanskih prava istupajući "otvoreno neprijateljski prema državi u kojoj žive", zbog čega ih treba "ukloniti iz naše države, jer su to i zaslužili".

“ Prilikom rešavanja manjinskog problema, mi moramo po svaku cenu etnički osvojiti Bačku, Kosovo i Metohiju, izbacujući tom prilikom koju stotinu hiljada Mađara i Arnauta iz naše države. ”

— Vaso Čubrilović

Čubrilović zaključuje da su "ovi ratovi najpogodniji za rešavanje tih problema", jer "ono, zašto bi u mirno doba trebale decenije i vekovi, za vreme ratova svršava se za koji mesec i koju godinu."

Stoga on predlaže da vojska još u toku ratnih operacija "planski i nemilosrdno" očisti od nacionalnih manjina sve ove krajeve, koji bi potom bili naseljeni "nacionalnim elementom".

Čubrilović smatra da će saveznici odobriti ovu akciju nakon što budu ubeđeni da su manjine krive za milionske žrtve Jugoslovena u Drugom svetskom ratu.

Ako potpuno iseljenje ne uspe, Vaso Čubrilović predviđa dodatne mere, kao što su: oduzimanje svih prava, otvaranje sabirnih logora, oduzimanje njihove imovine, istrebljenje inteligencije i viših klasa.

Čubrilović je svestan da je potrebno novca i ljudi od poverenja za taj projekat, ali takođe i organizacija na institucionalnom nivou, zbog čega predlaže osnivanje posebnog ministarstva, ili barem, komesarijata pri Ministarstvu poljoprivrede.

PERIOD SFRJ

Nakon rezolucije Informbiroa 1948. godine, Albanci u Jugoslaviji su tretirani kao neprijateljski element i špijuni Enver Hodžine Albanije. Posebno surov odnos prema Albancima imao je Aleksandar Ranković, šef državne službe bezbednosti.

Nakon albanskih demonstracija na Kosovu 1981. godine, u Srbiji započinje organizovana propaganda o genocidu nad Srbima na Kosovu (fabrikuju se izveštaji o silovanju Srkinja, iseljavanju Srba i sl).

Srpski nacionalisti iseljavanje Srba sa Kosova prikazuju kao rezultat pritiska i uzimaju kao potvrdu da Albanci Srbima čine ogromnu nepravdu u sopstvenoj državi.

Sredinom 1980ih, govor mržnje u srpski medijima se koncentriše na Albance. Uz albansko ime su od sredine 1980-ih korišćene reči "genocid", "zulum", "razbojništvo", "silovanje", čime je pominjanje Albanaca i u privatnom govoru steklo negativnu konotaciju.

1985. godine je objavljena Knjiga o Kosovu srpskog istoričara Dimitrija Bogdanovića čija je osnovna teza da Albanci sprovode "planski genocid" nad Srbima, a odlikuje je negativni naboj prema Albancima. 1986. godine je objavljen uticajni Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti, koji Demonstracije Albanaca na Kosovu 1981. godine naziva „neofašističkom agresijom“ i navodi da se na Kosovu i Metohiji sprovodi „fizički, politički, pravni i kulturni genocid nad srpskim stanovništvom“. Ovaj memorandum, koji prikazuje Albance kao palikuće, ubice, silovatelje i nekrofile, je ekspertska komisija Ujedinjenih nacija nekoliko godina kasnije ocenila kao „sredstvo širenja anti-albanskih osećanja“.

Državni mediji, a posebno Radio - televizija Srbije, su 1980-ih namerno sejali dezinformacije o zločinima nad Srbima na Kosovu, uključujući silovanja Srkinja, i vodili su kampanju s ciljem da se raširi negativna predstava o Albancima

Savremeni period

Od 1990-ih godina, zahvaljujući propagandi Miloševićevog režima, Albanci postaju najveći srpski „neprijatelji“. Doprinos u širenju anti-albanskih osećanja dala je i Srpska pravoslavna crkva, koja učestalo koristi uvredljiv termin *Šiptari*. Pišući o Albancima, crkveni autori uglavnom naglašavaju njihova zločina, opisujući ih kao silovatelje i nasilnike.

Istraživanje javnog mnjenja sprovedeno 1998. u Srbiji je pokazalo da je trećina ispitanika za nasilno rešenje „problema Albanaca“ - 16% ispitanika bilo je za to da se Albanci „očiste“, „izoluju“ u veliki logor ili „unište atomskom bombom“, a ostalih 17% je predlagalo nasilno iseljenje. Tokom 1998. i 1999. godine srpske vlasti su sprovodile kampanju etničkog čišćenja Albanaca sa Kosova, poznatu pod nazivom Operacija Potkovića.

Policajci, vojnici i vojne starešine su kosovske Albance uporno podvrgavali uvredama, rasnim pogrđama, ponižavajućim delima, batinama i drugim oblicima fizičkog zlostavljanja zasnovanim na njihovoj rasnoj, verskoj i političkoj pripadnosti.

– Optužnica protiv srpskih rukovodilaca za ratne zločine na Kosovu

Profesorka istorije na Filozofskom fakultetu u Beogradu Olivera Milosavljević napominje da savremeni srpski intelektualci pišu o Albancima uglavnom u okviru stereotipa o njihovoj „urođenoj“ mržnji prema Srbima, koja je proizvod njihovih dominantnih „osobina“, „primitivizma“ i „razbojništva“

Taj socijalni, politički i moralni talog tribalnog, varvarskog Balkana, uzima za saveznika Ameriku i Evropsku uniju u borbi protiv najdemokratskijeg, najcivilizovanijeg, najprosvećenijeg balkanskog naroda - srpskog naroda. ”

— Dobrica Ćosić o Albancima

Inicijativa mladih za ljudska prava, nakon sprovedenog istraživanja „Slika medijskog izveštavanja o Kosovu u Srbiji“, zaključuje da štampani mediji o situaciji na Kosovu izveštavaju pristrasno i nepotpuno, i da govorom mržnje jačaju već ionako velike predrasude prema Albancima.

Prema istraživanju Stratedžik marketinga iz 2009. godine, o diskriminaciji i socijalnoj distanci u Srbiji, Albanci su „dosledno na dnu liste“ u odnosu na druge etničke grupe. Naime, tek 39% građana Srbije smatra da bi Albanci mogli sa uspehom da rade posao učitelja, 34% posao njihovog šefa, 30% posao predsednika opštine i 23% posao predsednika vlade.

Generatori mržnje prema Albancima u Srbiji su i razna ekstremistička udruženja i navijačke grupe. Ekstremna mržnja prema Albancima se javno ispoljava na tribinama fudbalskih stadiona i na skupovima pro-fašističkih organizacija, kao što je Otačastveni pokret Obraz, u vidu parola: „Ubij, zakolji da Šiptar ne postoji“, „Srbija Srbima, Šiptarima sekira“ i tome slično. „Ubij Šiptara“ kao i „Ubij Hrvata da Šiptar nema brata“

Izvor: Wikipedia - https://sh.wikipedia.org/wiki/Albanofobija_u_Srbiji -

